

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS OF FEMALE CRIME

Гаргат-Українчук О.М.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики

Івано-Франківського факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

У статті автором досліджено актуальні проблеми жіночої злочинності в Україні і світі. Автором доведено, що питання жіночої злочинності є складною і багатогранною проблемою, яка найтіснішим чином переплетена з детальним вивченням багатьох інших видів злочинності. Крім того, запропоновано критерії відмінності жіночої злочинності від злочинності в цілому та її окремих видів.

Ключові слова: злочинність, жіноча злочинність, організована група, злочинна організація, боротьба зі злочинністю.

В статье автором исследованы актуальные проблемы женской преступности в Украине и мире. Автор доказывает, что вопрос женской преступности является многогранной проблемой, которая самым тесным образом переплетена с детальным изучением многих других видов преступности. Кроме того, предложены критерии отличий женской преступности от преступности в целом и ее отдельных видов.

Ключевые слова: преступность, женская преступность, организованная группа, преступная организация, борьба с преступностью.

An important criminological problem today is the issue of female crime. Despite the fact that this type of crime in any society has no dominant character, its level and structure are mostly the indicators of the moral health of society and its spirituality, attitudes towards the basic human values and so on. Female criminality is a collection of crimes committed by females on a given area for a certain period of time. In this article, the author studies urgent problems of female criminality in Ukraine and abroad. The author proves that the issue of female criminality is a complex and multifaceted problem that is closely interconnected with the detailed study of many other types of crime. In addition, the author proposes criteria to distinguish female crime from criminality in general and its separate kinds.

Key words: criminality, organized criminality, womanish group, criminal organization, struggle with criminality.

Важливою кримінологічною проблемою сьогодення є питання про жіночу злочинність. Незважаючи на те, що даний вид злочинності в жодному суспільстві не має домінуючого характеру, його рівень і структура є показниками морального здоров'я суспільства, індикаторами його духовності, ставлення до основних людських цінностей тощо. Тому метою даного дослідження є з'ясування змісту і сутності жіночої злочинності у кримінології. Слід відмітити, що проблему жіночої злочинності неодноразово у своїх наукових працях досліджували видатні як вітчизняні, так і зарубіжні науковці (Ю.М. Антонян, І.С. Басенко, А.Б. Блага, М.М. Гернет, М.М. Голоднюк, Е.А. Заплата, А.Ф. Зелінський, І.В. Корзун, В.О. Серебрякова, О.В. Середа, Т.М. Явчуновська тощо).

Жіноча злочинність – це сукупність злочинів, що вчиняються особами жіночої статі на певній території за певний проміжок часу.

Злочинність жінок тісно пов'язана із загальною злочинністю. Разом з тим вона має певні особливості, які визначаються соціально-психологічним і біологічним статусом жінки. Від злочинності чоловіків, яка домінує практично в усіх показниках загальної злочинності, жіноча злочинність відрізняється кількісними показниками, особливостями структури і характеру злочинів, роллю жінок у злочинах, вчинених разом з чоловіками, способами і знаряддями вчинення злочинів. Що стосується кількісних особливостей і відмінностей, то протягом століть жіноча злочин-

ність завжди значно поступалася чоловічий. Співвідношення рівня злочинів, вчинених жінками, до рівня злочинів, вчинених чоловіками, дорівнює 1:7.

Жіноча злочинність відрізняється від чоловічої й за якісними показниками. Можна назвати дві сфери суспільного життя, де жінки вчиняють злочини.

По-перше, це сфера побуту, де жінок здебільшого штовхають до злочину негативні обставини сімейно-шлюбних, родинних і сусідських відносин. У цій сфері жінки здебільшого вчиняють насильницькі злочини: вбивства, у тому числі й власної новонародженої дитини, заподіяння тілесних ушкоджень, хуліганство тощо.

По-друге, це сфера, де жінка працює, виконує професійні функції, пов'язані з можливістю вільного доступу до матеріальних цінностей. Здебільшого це галузі торгівлі, громадського харчування, сільського господарства, легкої та харчової промисловості. Тут жінки найчастіше скоюють такі корисливі злочини, як викрадення майна шляхом крадіжок, привласнення, розтрата, або зловживання службовим становищем тощо [1, с. 152].

Поширення останнім часом впливу жінок у господарській діяльності призвело до збільшення кількості службових злочинів, насамперед, зловживання владою або службовим становищем, службова недбалість.

Жінки скоюють також чимало крадіжок особистого майна. Характерним злочином серед жінок є

шахрайство. Щодо корисливо-насильницьких злочинів (вбивства з корисливих мотивів, грабежі, розбійні напади), то вони не характерні для жінок, особливо в суто жіночому «виконанні», але останнім часом їх кількість збільшується, спостерігаються випадки вчинення таких злочинів з особливою жорстокістю.

У зв'язку із значним поширенням жіночої проституції на тлі загального зниження моральності збільшилась також кількість жінок, які притягуються до відповідальності за зараження іншої особи ВІЛ-інфекцією, венеричними хворобами тощо.

Переважає більшість жінок-злочинців мешкає у містах. У сільській місцевості жінки найчастіше вчиняють крадіжки й наносять тілесні ушкодження. Жінки, які входять у змішану злочинну групу, здебільшого займають у ній другорядне становище. Вони виконують ролі, пов'язані з переховуванням злочинців, знарядь і засобів вчинення злочину, предметів, здобутих злочинним шляхом, відіграють роль навідниць, відвертальниць уваги потерпілих тощо. Однак кількість жінок у змішаних групах має тенденцію до збільшення, причому злочинна роль жінок подекуди стає вагомішою, а в окремих випадках вирішальною (скажімо, жінка-керівник злочинної групи або організатор згвалтування, розбійного нападу).

Основну масу злочинниць, які перебувають у місцях позбавлення волі, становлять жінки віком від 20 до 40 років (більш як 70%), що пов'язано зі зміною соціального статусу жінок, їх соціальною незахищеністю, безробіттям, посадовим становищем та становищем у сім'ї. Понад третина жінок одружені, інші – незаміжні або вдови. Для жінок-злочинниць характерна середня і середня спеціальна освіта (до 80%). Зростає кількість злочинниць, які мають вищу освіту. Освітній рівень жінок завжди був вищий за рівень чоловіків, що взагалі характерно для населення країни.

Однією з найбільш поширених морально-психологічних рис жінок-злочинниць є алкогольна і наркотична залежність, дезадаптованість. Аналіз рецидивної злочинності жінок-алкоголічок і наркоманок свідчить про те, що під впливом алкоголю і наркотиків зростає число судимостей, настає соціальна деградація особи, формується стійка психологія паразитизму, яка веде до нових злочинів. Більшість із засуджених, особливо неодноразово, втрачає зв'язок із сім'єю, дітьми, роботою, не має житла, взагалі засобів до існування. Соціально-психологічний портрет жінки-злочинниці є драматичним.

Соціально-демографічні, кримінально-правові, психологічні, моральні, фізичні (біологічні) ознаки, а також інші властивості, притаманні особистості, впливають на характер і структуру жіночої злочинності. Причини жіночої злочинності криються у взаємодії соціального середовища і особистості. Вони, як і причини та умови злочинності в цілому, мають соціальний характер, пов'язані з конкретно-історичними умовами життя суспільства, змістом та спрямованістю його провідних інститутів, суттю і способами розв'язання його основних протиріч, міс-

цем жінки у системі суспільних відносин, її ролями і функціями.

Важливою характеристикою особистості є її освітній рівень. Найбільшу питому вагу серед злочинниць займають ті, у яких закінчена середня освіта (понад 40%). Чимало осіб з середньою спеціальною освітою – майже кожна третя. Разом з тим освіта осіб, які вчиняють злочини, досить істотно відрізняється від освіти і від рівня культури законотруди громадян. По-перше, багато хто з тих, хто перебуває в місцях позбавлення волі, отримують освіту саме в цих місцях. По-друге, якщо їх злочинну поведінку і пов'язаний з ним антигромадський спосіб життя тривають більш-менш тривалий час, вони, як правило, втрачають отримані знання, зокрема, й через те, що їх знання не знаходять застосування в трудовій діяльності [2, с. 192].

Одна з умов успішної трудової діяльності – наявність у людини певної спеціальності. Більшість злочинниць має спеціальність, причому більш висока кваліфікація у тих, хто скоїв тяжкі насильницькі злочини, великі розкрадання тощо.

Якщо проаналізувати жіночу злочинність у історичному плані, то у 70-х роках ХХ століття більшість злочинниць мали спеціальність, серед них мало осіб з високою кваліфікацією. Крім того, серед жінок, які мають спеціальність, багато хто не любить її і працюють за іншою спеціальністю. У повторно судимих, як правило, є спеціальність швачки-мотористки, яка придбана ними у колонії. З тих пір майже нічого не змінилося. Швейне виробництво (на жаргоні – «Швейка») домінує в жіночих колоніях, і засуджені набувають саме цю спеціальність.

Що стосується трудової зайнятості, то тут становище ще більш серйозне: близько 40% жінок на момент вчинення злочину не мали певних занять. Понад 40% жінок, які вчинили тяжкі насильницькі злочини, вели паразитичний спосіб життя. Тут можна припустити наявність такої закономірності: найбільш високий рівень зайнятості в праці серед тих, хто скоїв злочини, що не представляють, великої суспільної небезпеки, а найбільш низький серед тих, хто скоїв тяжкі злочини [3, с. 88].

До моменту вчинення злочину трохи більше половини жінок були заміжні. У тих, які не були позбавлені свободи, сім'я, як правило, збереглася. Набагато гірше відбуваються сімейні справи у тих, хто відбуває покарання. За спостереженнями, чоловіки фактично або юридично заводять собі нову сім'ю досить швидко, іноді відразу ж після засудження дружини, коли вона ще не встигла належним чином пристосуватися до нових і екстремальним, деколи дуже жорстоких умов життя в місцях позбавлення волі. Як можна помітити, всі ці показники найгірші – у жінок. Тому з урахуванням особливих складнощів, які виникають у жінок, які не мають сімей та житла до моменту звільнення, питання про їх соціальну адаптацію стоїть надзвичайно гостро. Уявіть собі жінку, яка, перебуваючи за колючим дротом і високою тюремною стіною, дізнається, що її сім'я розпалася, чоловік розірвав з нею шлюб, а станови-

ще дітей стає критичним – в сенсі догляду за ними та піклування.

Зіставляючи злочинну поведінку чоловіків і жінок, необхідно відзначити, що у перших виділяється логічність, а у других – імпульсивність [4, с. 457].

Як доводить статистика, серед засуджених жінок є значна частка тих, хто має невротичні порушення. Поширені серед них і тривожно-депресивні стани, майбутнє уявляють у занадто темному світлі, що значною мірою пов'язано з перебуванням у місцях позбавлення волі.

У КК України передбачений тільки один склад злочину (ст. 117), спеціальним суб'єктом якого є тільки жінка (умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини) [5]. Як правило, такі діяння вчиняються молодими жінками, ще погано адаптованими, тобто які не мають сім'ї, достатнього матеріального забезпечення, свого житла. Вбивство дитини відбувається, як правило, в результаті раннього статевого життя, через неналежні життєві умови для виховання майбутньої дитини. Все це сприяє тому, що вагітна жінка намагається зробити аборт, а якщо це не вдається, то робить дітовбивство. На прийняття такого рішення може впливати особа, від якої жінка перебуває в матеріальній чи іншій залежності: батько майбутньої дитини, батьки, родичі, знайомі. Ця тема досить активно висвітлюється вітчизняними ЗМІ. Однак матеріали практично не містять аналітики: журналісти не змушують читача замислюватись над причинами скоєного, вони просто інформують про жахи. І лише кілька матеріалів на цю тематику містили повідомлення про те, як, наприклад, у Німеччині жінкам пропонують позбуватися небажаних новонароджених дітей. Місце, куди можна скинути немовля, прихо-

ване від чужих очей та камер спостереження. Дитинча кладуть на підніс, який плавно через отвір у стіні опускає дитину на ліжечко, що обігрівається. Сигнал тривоги попереджає працівників соціальної служби про появу нового підкидька лише тоді, коли мати мала вдосталь часу, аби зникнути. Даний метод практикується в Україні теж. На жаль, в Україні ще бувають випадки, коли породіллі позбавляються новонароджених абсолютно в негуманний спосіб і це призводить до їх смерті. Саме тому в багатьох областях працюють «Вікна життя», зокрема, 4 грудня 2013 року в м. Івано-Франківську було відкрито чотирнадцять «Вікно життя». Це спеціальні пункти, в яких жінки можуть анонімно залишити своє небажане немовля. Вони є альтернативою смітнику, де інколи матері у відчаї залишають дітей.

Отже, до особливостей жіночої злочинності належать:

- відносно невелика її питома вага в загальній злочинності;
- вужча «ділянка роботи» порівняно з чоловічою злочинністю;
- менша суспільна небезпека, проте ця тенденція змінюється, оскільки збільшується кількість тяжких злочинів, які вчиняють жінки, і підвищується їх кримінальна роль у змішаній злочинності;
- як і злочинність загалом, злочинність серед жінок «молодшає», тобто збільшується відсоток злочинів, скоєних неповнолітніми або молоддю жіночої статі.

Можна зробити висновок, що особистість жінки-злочинниці – це сукупність соціально-демографічних, соціально-психологічних, моральних і правових властивостей, ознак, зв'язків, відносин, які характеризують особу, яка вчинила злочин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Александров Ю.В., Гель А.П., Семаков Г.С. Криминологія : курс лекцій / Ю.В. Александров, А.П. Гель, Г.С. Семаков. – К. : МАУП, 2002. – 295 с.
2. Даньшин І.М. Криминологія: Загальна та Особлива частини / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман та ін. ; за ред. І.М. Даньшина – Х. : Право, 2003.
3. Блага А. Про жіночу злочинність / А. Блага // Право України. – 1999. – № 9. – С. 88–89.
4. Закалюк А.П. Курс сучасної української криминології: теорія і практика : У 3 кн. Кн. 2: Криминологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів / А.П. Закалюк. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 712 с.
5. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. В Івано-Франківську відкрили «Вікно життя» / Комісія УГКЦ душпастирства охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zdorovia.ugcc.org.ua/v-ivano-frankivsku-vidkryly-vikno-zhyttya>.